

מסע אל העצמי

על דיוויד קרזון והמדרשים

את המשורר דיוויד קרזון פגשתי לפני שנים במסיבת חנוכה אצל חברה ישראלית. הוא נראה אבוד בין החוגגים שלא הכיר ולמשמע העברית שבקושי הבין, ומכיוון שהרגשתי זרה כמוהו, די מהר מצאנו שפה משותפת. לשאלתי ענה שהוא נולד במלבורן, אוסטרליה, הוא מדען, יש לו תואר שלישי בכלכלה והוא פקיד גבוה במחלקה לפליטים במשרדי האו"ם בניו יורק. רק מאוחר יותר נודע לי שהוא משורר, בן להורים ניצולי שואה, שנמלטו בעור שיניהם מהתופת בלודז' והגיעו בדרך עקלקלה לאוסטרליה. הוא בן יחיד שאיבד את אימו בגיל צעיר ונמנע מלדבר עליה.

מה שעורר את סקרנותי במיוחד הייתה העובדה שכמה חודשים קודם לכן פרסם ספר שירים קטן (Chap book) שקרא לו "מדרשים" (David Curzon: Midrashim), וכן ערך אנתולוגיה באנגלית, של שירה חדישה המבוססת על התנ"ך:

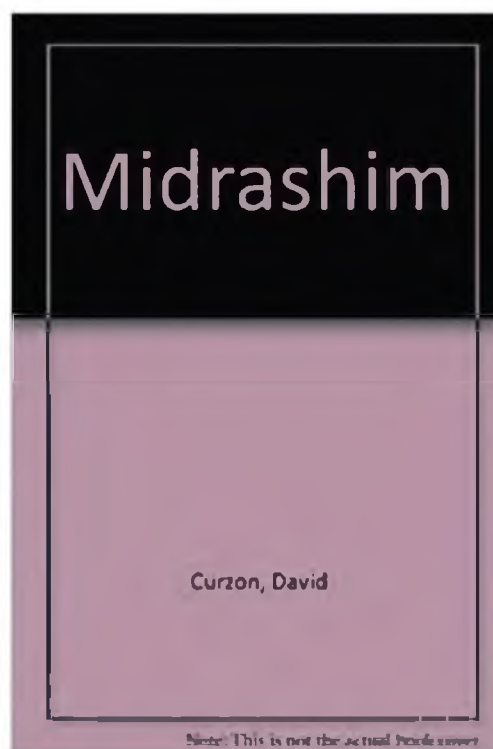
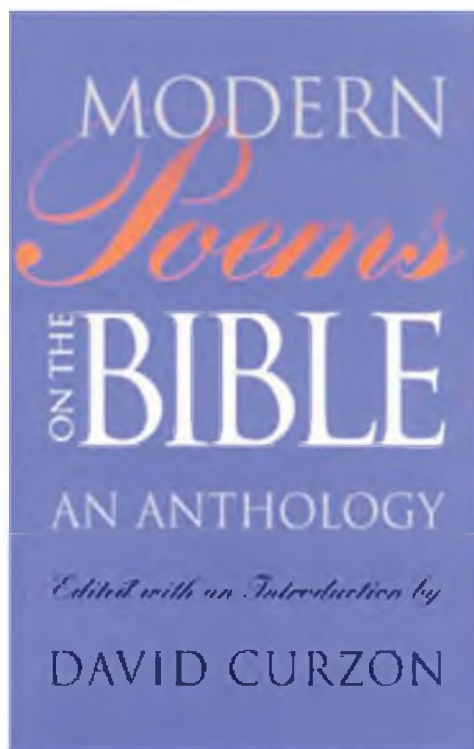
Modern Poems on the Bible: An Anthology. The Jewish Publication Society, 1994
האנתולוגיה מציעה מבחר עשיר של שירים וביניהם שירים רבים של משוררים ישראלים מתורגמים לאנגלית. בהקדמה לאנתולוגיה דיוויד מסביר את המסע הארוך אל העצמי שהביא אותו לכתוב ולעסוק בשירה הקשורה בתנ"ך:

"לפני 25 שנה," הוא כותב, "הייתי באשרם על חופו של הגנגס; עשר שנים מאוחר יותר, בניו יורק, אחרי תקופה ארוכה של מדיטציה, הגעתי להבנה, שאמנם הדתות ההודיות והפילוסופיה ההודית עמוקות, קסומות וקוסמות, אבל שאני לא הודי! "שאלתי את עצמי האם ייתכן שדווקא הטקסטים הדתיים של ילדותי עשויים לשמש לי מקור השראה ולהעניק לי שפה משותפת עם אחרים? אחרי עשרים שנה של התעלמות, התחלתי בהדרגה ובחוסר רצון ללמוד את התנ"ך ומפרשיו, באמצעות כתיבת שירים המבוססים על הקריאה שלי. האסטרטגיה הראשונה שאימצתי הייתה לדחות כל מה שלא יכול היה להתפרש כמשל על ידי איש מדע וחסר-אמונה כמוני. לא רציתי להתפשר על האמת שלי, והתפשרות דרשה, כך חשבתי, לכתוב טקסט שעלול להתפרש כאילו אני מאמין במה שמעבר להבנת העולם החילונית שלי. בעזרת האסטרטגיה הזאת צמצמתי 3,000 שנה ו-100,000 דפי לימוד, דמיון וחוכמה - לאפס.

"ואז החלטתי לשמר את האמת שלי על ידי אסטרטגיה הפוכה, על ידי חיפוש סיפורים ופרשנויות שכל כך מנוגדים להבנה החילונית עד שאיש לא יוכל לטעות ולטעון שאני מאמין בהם. למשל, בספר שמות פרק 19 פסוק 17: 'ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויטייצבו בתחתית ההר.' התרגום הרשמי לתנ"ך

של קינג ג'ימס משנת 1611, מתרגם את הביטוי 'בתחתית ההר' ל-nether part of the mount, כלומר: בעולם התחתון. התרגומים היותר חדישים העמידו את העם 'לרגלי ההר' או 'בבסיסו' של הר סיני. אבל הטקסט בעברית מציב אותם 'בתחתית' ההר. וזה עשוי להתפרש 'בחלק הנמוך' של ההר, אך גם בעולם התחתון. גם הרבנים זיהו את המובן הכפול של 'בתחתית ההר'. לפי חומש סונצ'ינו הסיפור שייך ל'מסורת'. לפי 'עבודה זרה ב', רבי דימי חמה אומר: 'מלמדנו שהקדוש ברוך הוא תלה את ההר מעל העם כמו גיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה, תבורכו. ואם לא, כאן תהיה קבורתכם'. וכך, למרות שהאסטרטגיה הזו הביאה אותי לכתיבת כמה שירים, היא גם צמצמה את העושר של המדרש והתלמוד לכמה סיפורים שוליים למסורת, ולרצוני להתחבר אליהם.

"האסטרטגיה הבאה הייתה לבחון את האמצעים שהמשוררים הגדולים של המאה העשרים השתמשו בהם כדי לנכס לעצמם את הטקסטים התנ"כיים שעוררו בהם השראה. זה הביא אותי לערוך אנתולוגיה של שירי המאה העשרים שהתבססו על קטעים מהתנ"ך, ותוך כדי כך גיליתי עולם שלם שמגיב למסורת אבל ברגישות עכשווית. לדוגמה, דן פגיס כתב שיר המבוסס על משלי 6:6. 'לך אל הנמלה עצל, למד דרכיה וחכם'.

שניים מספרי דייוויד קרזון: מידרשים ואנתולוגיה של שירה מודרנית בהשראת התנ"ך בעריכתו

"ואז החלטתי לשמר את האמת שלי על ידי אסטרטגיה הפוכה, על ידי חיפוש סיפורים ופרשנויות שכל כך מנוגדים להבנה החילונית עד שאיש לא יוכל לטעות ולטעון שאני מאמין בהם."

"פגים משתמש בטכניקה של המדרשים; הוא מתחיל את השיר שלו עם השורה הראשונה המקורית, 'לך אל נמלה עצל', משחיל פנימה את התגובה שלו, ומסיים בעיבוד של השורה המקורית השנייה:

המחזור / דן פגים

לך אל הנמלה, עצל, ולך
בטור שחר בין צוקי רגבים אדירים
בדרך כל אחיך
וטמן את יבול הגרגר. כך
לעפר תשוב בעונה מתפוררת
ולעמק פוכי זחלים אל המון חלבי
ועור, המון מתפתל מתשוקה
לרחש ולרוץ
בטור שחר בין צוקי רגבים אדירים
וברוח קציר.

חשבתי לעצמי, אנסה את הדרך הזאת, וכתבתי מדרש שלי: "לך אל נמלה, עצל", משלי 6:6:
לך אל נמלה, אתה העצל,
וראה כיצד היא סוּחַבַת דָּבָר,
הולכת בשורה ערפית
ללא הפסקות קפה, רכילות, וקרוֹאֶסוֹן,
מבלי לעצר ליד הפריחה שעל פניה היא עוברת,
אסוף אבקת פרחים איננו אחד מתפקידיה,
מבלי לעצר ליד חברותיה שנדרסו –
למד דרכיה ושמח.

"התחלתי לחוות את החופש וההנאה שהמסורת שלי איפשרה לי. החומר התנ"כי בשילוב ההיסטוריה האישית של משפחתי יצרו שורה של שירים כתובים בסגנון המדרשים. השיר של דן פגיס היווה את המפתח. ובשילוב ההתנגדות שלי הגעתי למסורת העשירה שכל כך נמנעתי להגיע אליה. גיליתי לשמחתי שהיא מאפשרת לי את החופש לשחק עם הטקסט, להתרגז ולכעוס על הטקסט, לבוא לידי דמעות בגלל הטקסט, ולהיות מופתע מהאופי של הטקסט ובעיקר מעוצמת התגובות שלי. התחלתי לגלות את עצמי בתוך המסורת שלי."

להלן, שיר נוסף מאת דיוויד קרוזן שתרגמתי. בשיר זה הוא מציב את הטקסט הידוע בתהילים אל מול סיפורו האישי:

אשרי האיש (תהילים א)

אשרי האיש

אשר לא נולד בלודו' בעשור הלא-נכון,

ולא הלך בצל-שדרת העצים

כמו אב אבי בצלום,

ולא נצב במושב לצים

בהמתנו לכוכב הצהב שלו

ולא ישב, אם יכול היה בכלל לשבת, בקרון הבקר שלהם.

אבל שמחתו נולדה, כמוני, באוסטרליה, במרחקים

כאשר בתורת ה' הגה יומם ולילה.

והיה פעץ שזכה לאדמה שבה נשתל,

ואשר פריו יתן בעתו מחמת השמש והגשם בעתם.

לא כן הרשעים, הם

מעלים באש את המדים שלהם ומסתלקים.

לכן הרשעים לקין ידמו

הוא שהקריב פרות אשר אלהים בחר לדחות.

ודרך צדיקים היא דרכו של הבל

אשר את כבשיו השחוטים אלהים בחר -

אך בכל זאת נרצח.